

STANOVISKO GENERÁLNÍHO ADVOKÁTA

F. G. JACOBSE

přednesené dne 8. července 2004¹

1. Po vydání rozsudku Gabriel² je Soudní dvůr znovu žádán, aby rozhodl o soudní příslušnosti v souladu s Bruselskou úmluvou³ u žaloby, kterou se fyzická osoba domáhá vydání „ceny“, která jí byla zdánlivě udělena obchodním podnikem.

3. Ve věci Gabriel byl nárok na vyplacení ceny výslovně podmíněn tím, že žalobce zašle podniku objednávku na zboží určité hodnoty a taková objednávka byla skutečně učiněna. Soudní dvůr došel k závěru, že soudní příslušnost je třeba určit na základě skutečnosti, že žaloba na vydání ceny byla smluvní povahy a týkala se specificky spotřebitelské smlouvy ve smyslu Úmluvy.

2. Jak ve věci Gabriel, tak v projednávané věci měl žalobce bydliště v Rakousku, kde zvláštní předpis na ochranu spotřebitele umožňuje vymáhat přísliby takových cen u soudu, a obdržel slib udělení výhry od podniku se sídlem v Německu.

4. Naopak, v projednávané věci taková podmínka nebyla stanovena a nebyla učiněna ani žádná objednávka. Vystává tak otázka, na jakém základě má být určena soudní příslušnost.

1 — Původní jazyk: angličtina.

2 — Rozsudek ze dne 11. července 2002 (C-96/00, Recueil, s. I-6367).

3 — Úmluva ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a o výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Konsolidované znění Úmluvy, ve znění čtyř pozdějších Úmluv o přistoupení – znění relevantní v projednávané věci – je zveřejněno v Úř. věst. 1998, C 27, s. 1. Od 1. března 2002 (po rozhodné době v projednávané věci) byla Úmluva nahrazena, s výjimkou ve vztahu k Dánsku a některým zámořským územím jiných členských států, nařízením Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42).

Bruselská úmluva

5. Bruselská úmluva se používá v občanských a obchodních věcech. Hlava II stanoví pravidla pro vymezení soudní příslušnosti mezi smluvními státy.

Základním pravidlem stanoveným v článku 2 je, že příslušné jsou soudy členského státu, na jehož území má žalovaný bydliště. Odlišně od tohoto pravidla jsou však k projednání některých druhů žalob příslušné jiné soudy.

6. Článek 5 bod 1 Úmluvy přiznává tehdy, „pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy“, příslušnost „soudu místa, kde závazek, o nějž se jedná, byl nebo měl být splněn“. *(neoficiální překlad)*

7. Článek 5 bod 3 přiznává „ve věcech týkajících se protiprávního jednání či jednání, které je postaveno na roveň protiprávnímu jednání [deliktní nebo kvazideliktní odpovědnosti]“, příslušnost „soudu místa, kde došlo nebo může dojít ke škodné události“. *(neoficiální překlad)*

8. Oddíl 4 hlavy II Úmluvy, který se skládá z článků 13 až 15, se nazývá „Příslušnost ve věcech spotřebitelských smluv“. Článek 13 stanoví následující:

„Ve věcech týkajících se smlouvy uzavřené osobou pro účel, který se netýká jeho profesionální nebo podnikatelské činnosti, dále jen ‚spotřebitel‘, se příslušnost určuje podle tohoto oddílu [...]:

1) jedná-li se o koupi movitých věcí na splátky;

2) jedná-li se o půjčku návratnou ve splátkách nebo o jiný úvěrový obchod určený k financování koupě takových movitých věcí nebo

3) u jiných smluv, jejichž předmětem je poskytnutí služeb nebo movité věci, jestliže:

a) ve státě bydliště spotřebitele předcházela uzavření smlouvy zvláštní, výslovně jemu určená nabídka nebo reklama; a

b) spotřebitel v tomto státě učinil nezbytné právní úkony směřující k uzavření smlouvy.

[...]“ *(neoficiální překlad)*

9. Článek 14 stanoví, že spotřebitel může podat žalobu proti smluvnímu partnerovi „buď u soudů smluvního státu, na jehož území má tento smluvní partner bydliště, nebo u soudu místa, kde má bydliště spotřebitel.“ *(neoficiální překlad)*

Skutkové okolnosti a řízení

11. Petra Engler, která má bydliště v Rakousku, podala v uvedené zemi žalobu proti Janus Versand GmbH (dále jen „Janus“), společnosti se sídlem v Německu, na základě článku 5J zákona o ochraně spotřebitele. Domáhá se jí vyplacení údajné ceny 455 000 ATS (33 066,14 eur).

Príslušné vnitrostátní právní předpisy

10. Článek 5J rakouského zákona o ochraně spotřebitele⁴ byl do uvedeného zákona vložen zákonem o smlouvách uzavřených na dálku.⁵ Stanoví:

„Podniky, které zasílají určitému spotřebiteli sliby udělení ceny nebo další podobné zprávy, napsané tak, že vyvolávají dojem, že spotřebitel vyhrál určitou cenu, musí tuto cenu spotřebiteli vydat; tato cena může být rovněž požadována soudní cestou.“

12. Petra Engler uplatňuje, že po pečlivém přečtení vyzuměla ze znění a obsahu dopisu, který jí byl adresován osobně a který obdržela na počátku roku 2001, že vyhrála částku 455 000 ATS v rámci „hotovostního losování“ organizovaného společností Janus a že k získání ceny musela pouze zaslat zpět přiloženou „poukázku k vyplacení“ – což skutečně učinila. Janus nejprve nereagovala a poté odmítla uvedenou částku zaplatit.

13. Přestože se nárok na cenu nejevil být podmíněn žádnou objednávkou zboží a P. Engler žádnou takovou objednávku neučinila, uvádí, že spolu se slibem ceny obdržela katalog společnosti Janus a formulář „nezávazná zkušební objednávka“. Domnívá se proto, že se jednalo o spotřebitelskou věc, neboť existoval úmysl

4 – Konsumentenschutzgesetz, BGBl. 1979/140, ve znění čl. I odst. 2 zákona o smlouvách uzavřených na dálku (Fernabsatz-Gesetz), BGBl. I, 1999/185.

5 – Fernabsatz-Gesetz, uvedený výše v poznámce 4, kterým se provádí směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/17/ES ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku (Úř. věst. L 144, s. 19; Zvl. vyd. 15/03, s. 319). Ustanovení článku 5J však není přímo vyžadováno ustanoveními uvedené směrnice.

ji přimět k uzavření kupní smlouvy na movité věci.

14. Landesgericht Feldkirch žalobu zamítl pro místní nepříslušnost, v zásadě proto, že P. Engler neprokázala, že odesílatel dopisu, kterého se dovolává, společnost Handelskontor Janus GmbH, byla totožnou osobou jako Janus Versand GmbH.

15. Oberlandesgericht Innsbruck při projednávání jejího odvolání došel k závěru, že je v zásadě nezbytné nejprve určit, zda skutečnosti uplatňované P. Engler zakládají příslušnost rakouských soudů, a teprve poté přezkoumat, zda jsou uvedené skutečnosti prokázány a zejména zda byla dostatečně prokázána totožnost Janus Versand a Handelskontor Janus, ačkoli i toto je podmínka pro určení soudní příslušnosti.⁶

16. Oberlandesgericht se proto rozhodl přerušit řízení a položil Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

6 — S ohledem na uvedený spor o totožnost osob a na skutečnost, že uvedený spor není relevantní ve fázi právní analýzy, které se týká žádost o rozhodnutí o předběžných otázkách, budu obě společnosti označovat bez rozdílu jako „Janus“, přičemž zdůrazňuji, že tím není nijak dotčena otázka jejich totožnosti. Ačkoli název odpůrce uváděný v předkládacím usnesení zní Janus Versand GmbH, vyjádření bylo Soudnímu dvoru předloženo Handelskontor Janus GmbH, jako účastníkem původního řízení.

„S ohledem na Bruselskou úmluvu [...] představuje právo na žalobu udělené spotřebiteli článkem 5J rakouského zákona o ochraně spotřebitele [...], umožňující spotřebiteli domáhat se soudní cestou vůči podnikům zdánlivě vyhrané ceny v případě, že tyto podniky zasílají (nebo zaslaly) určitému spotřebiteli slib udělení ceny nebo jiné podobné zprávy, jejichž formulace může (nebo mohla) svou povahou u spotřebitele vyvolat dojem, že vyhrál určitou cenu, rovněž:

- 1) nárok smluvní povahy ve smyslu čl. 13 [prvního pododstavce] bodu 3, nebo
- 2) nárok smluvní povahy ve smyslu čl. 5 bodu 1, nebo
- 3) nárok plynoucí z deliktní nebo kvazideliktní odpovědnosti ve smyslu čl. 5 bodu 3,

za předpokladu, že obvykle rozumný spotřebitel mohl podle zaslaných podkladů vycházet z toho, že je postačující požadovat částku uvedenou v tomto ustanovení vrácením při-

ložené poukázky k vyplacení a že vyplacení ceny není závislé na objednání a dodání zboží podnikem slibujícím výhru, avšak současně za předpokladu, že spotřebitel obdržel s údajným slibem výhry katalog výrobků stejného podniku společně s formulářem o nezávazné objednávce?“

Janus a Komise s tímto názorem nesouhlasí, přičemž prvně jmenovaná zdůrazňuje nepřítomnost vzájemného závazku na straně P. Engler a posledně jmenovaná upozorňuje, že nebyla „uzavřena“ žádná spotřebitelská smlouva.

17. Písemná vyjádření předložili účastníci původního řízení, rakouská vláda a Komise, přičemž všichni výše uvedení učinili rovněž doplňující vyjádření na jednání konaném dne 26. května 2004.

19. V zásadě souhlasím s Komisí.

20. Článek 13 bod 3 jednoznačně odkazuje na smlouvu o dodávce zboží nebo poskytnutí služeb, k jejímuž uzavření spotřebitel učinil nezbytné právní úkony a která byla skutečně uzavřena.

Posouzení

Článek 13 bod 3

18. Petra Engler a rakouská vláda mají za to, že řízení spadá do oblasti působnosti čl. 13 bodu 3 v zásadě z toho důvodu, že ke slibu ceny byla přiložena výzva k učinění objednávky, a jednalo se tudíž o přípravu na uzavření spotřebitelské smlouvy. Společnost

21. Podle uvedených skutkových okolností nebyla v projednávané věci uzavřena žádná smlouva odpovídající uvedené definici. Ačkoli je nepochybné, že žalovaná doufala, že P. Engler učiní objednávku zboží, posledně jmenovaná neprovedla žádný krok k učinění takové objednávky ani nebyla uzavřena žádná smlouva o poskytnutí služeb.

22. Petra Engler a rakouská vláda nicméně důrazně argumentovaly – zejména na jednání – že při širokém výkladu by okolnosti

projednávané věci měly spadat do oblasti působnosti článku 13 Bruselské úmluvy, neboť prokazatelně patří do obecné sféry spotřebitelských smluv a dokládají bezohledné jednání obchodníka vůči spotřebiteli, který je považován za slabší stranu, a zasluhuje si proto ochranu, již má zajišťovat článek 13 a následující Úmluvy.

udělena za podmínky, že si objedná zboží, a pokud spotřebitel skutečně takovou objednávkou učinil. Základním důvodem pro vydání uvedeného rozhodnutí byla skutečnost, že žaloba týkající se slibu ceny byla tak úzce spjata se spotřebitelskou smlouvou (objednávkou zboží), že ji od ní nebylo možno oddělit; aby se tedy předešlo situaci, kde by pro jednu a tutéž smlouvu bylo příslušných několik soudů, musí být možné podat takovou žalobu u soudu, který je příslušný k řízení ve věci spotřebitelské smlouvy.⁸

23. Tento názor je mi sice sympatický, nemohu s ním však souhlasit. Ve svém stanovisku ve věci Gabriel⁷ jsem zdůraznil, že článek 13 by neměl být vykládán příliš restriktivně. To však neznamená, že jej lze vykládat natolik široce, aby bylo popřeno jeho jasné znění – které vyžaduje, aby smlouva o dodávce zboží nebo poskytnutí služeb byla skutečně uzavřena – i když se takový výsledek může jevit v kontextu projednávané věci žádoucím.

25. V případě P. Engler však není možné nalézt žádnou podobnou smlouvu, s níž by byl slib udělení ceny neoddělitelně spojen. Uzavření takové smlouvy nebylo podmínkou pro obdržení ceny a žádná taková smlouva nebyla ve skutečnosti uzavřena. Neexistuje tedy nebezpečí, že by mohly být k řešení různých sporů úzce spjatých s touto smlouvou příslušné různé soudy.

24. Ve věci Gabriel bylo rozhodnuto, že žaloba podaná na základě stejného vnitrostátního ustanovení, jako žaloba v projednávané věci, spadá do oblasti působnosti článku 13, pokud společnost vyvolala ve spotřebiteli dojem, že mu bude cena

26. Skutečnost, že ke slibu ceny byla přiložena výzva k učinění objednávky a že cílem uvedeného slibu bylo nepochybně motivovat k učinění objednávky, je bezvýznamná. Pokud fyzická osoba obdrží poštou reklamní katalog zboží, avšak neučiní žádnou objed-

7 — Bod 45 a následující.

8 — Body 53 až 57 rozsudku.

návku, nedojde k uzavření spotřebitelské smlouvy na dodávku zboží nebo poskytnutí služeb. Skutečnost, že byl navíc obdržěn slib udělení ceny, nezakládá vznik takové smlouvy.

27. Podle mého názoru zájem na zajištění ochrany spotřebitele rovněž nevyžaduje, aby byly okolnosti projednávané věci klasifikovány podle článku 13 a následujících Bruselské úmluvy.

28. Cílem uvedených ustanovení je samozřejmě „chránit spotřebitele jako smluvní stranu považovanou za hospodářsky slabší a právně méně zkušenou než její smluvní partner, [a která] proto nesmí být od podání žaloby odrazována tím, že ji musí podat u soudů smluvního státu, na jehož území má její smluvní partner své trvalé bydliště (sídlo).“⁹

29. Jak však upozornil na jednání právní zástupce společnosti Janus, cílem je ve skutečnosti chránit spotřebitele, a nikoli usnadnit jeho obohacení. Uvedená ustanovení oprávněně směřují k odstranění obtíží, jimž by mohl čelit spotřebitel v případě úplatné smlouvy na dodávku zboží nebo

poskytnutí služeb, pokud by byl nucen podat žalobu v jiném státě. Nutnost odstranit takové obtíže však není vůbec zřejmá v případě, kdy osoba, která obdrží slib udělení ceny, ve vztahu k němuž jí nevznikly žádné výdaje, musí podat svou žalobu v jiném členském státě.

30. Mám proto za to, že nebyla uzavřena žádná smlouva spadající do oblasti působnosti článku 13 a následujících Bruselské úmluvy a že soudní příslušnost nemůže být na těchto ustanoveních založena.

Článek 5 bod 1

31. Petra Engler uplatňuje, že takový dobrovolný jednostranný závazek, jako je závazek, kterého se dovolává a který lze vymáhat podle rakouského práva, je smluvní povahy. Společnost Janus naopak tvrdí, že závazek vzniklý *ex lege* při absenci shodného projevu vůle obou stran nemůže spadat pod pojem smlouva a že výzva k učinění objednávky zboží nemůže být relevantní v případě, že ve skutečnosti nebyla žádná objednávka učiněna. Komise neshledává v popsanych skutkových okolnostech žádný vztah smluvní povahy mezi společnostmi Janus a P. Engler a rovněž žádný právní základ takového vztahu.

⁹ – Rozsudek ze dne 19. ledna 1993, Shearson Lehmann Hutton (C-89/91, Recueil s. I-139, bod 18).

32. Podle mého názoru není možné s ohledem na čl. 5 bod 1 Bruselské úmluvy postupovat analogicky se zdůvodněním podaným Soudním dvorem ve věci Gabriel ve vztahu k čl. 13 bodu 3.

33. Ze stejných důvodů, jaké jsem uvedl výše v bodech 24 až 26, není možné nalézt žádnou smlouvu srovnatelnou s objednávkou zboží ve věci Gabriel, s níž byl slib udělení ceny neoddělitelně spjat. Ačkoli článek 5 bod 1 nevyžaduje uzavření smlouvy, musí přesto existovat identifikovatelný závazek s identifikovatelným místem plnění, neboť jinak by odpadl samotný základ pro určení soudní příslušnosti¹⁰ a nemohl by vzniknout žádný závazek týkající se objednávky, která nebyla učiněna.

34. To však neznamená, že z okolností případu P. Engler nevyplývá žádný závazek. Samotný slib udělení ceny by bylo možno považovat za základ vzniku smluvního závazku.

35. Článek 5J rakouského zákona na ochranu spotřebitele lze uplatnit v případě, že podnik zašle konkrétnímu spotřebiteli slib udělení ceny nebo podobné sdělení a vznikne tak dojem, že spotřebitel vyhrál určitou cenu; v takovém případě musí být cena udělena. Otázkou proto je, zda je za takových okolností vztah mezi podnikem a spotřebitelem smluvní povahy pro účely Úmluvy.

36. V souladu s ustálenou judikaturou je pojem „smlouva nebo nároky ze smlouvy“ uvedený v čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy třeba vykládat autonomně, a to především s přihlédnutím k systematice a cílům uvedené Úmluvy; nelze jej považovat za odkaz na vnitrostátní právo toho či onoho dotyčného smluvního státu.¹¹

37. Takovýto přístup podle mého názoru nevylučuje jakýkoliv odkaz na základní zásady smluvního práva, které jsou společné pro různé právní systémy smluvních států. Jeho cílem je spíše vymezit definici věcí týkajících se smlouvy na základě uvedených zásad, aniž by bylo jakkoli odkazováno na jednotlivé vnitrostátní pojmy – například koncepci protiplnění v anglickém právu.

10 — Rozsudek ze dne 17. září 2002, Tacconi (C-334/00, Recueil, s. I-7357, bod 22).

11 — Viz rozsudek ze dne 5. února 2004, Frahuil (C-265/02, Recueil, s. I-1543, bod 22), a v něm uvedená judikatura.

38. Při výkladu čl. 5 bodu 1 neměl Soudní dvůr za to, že rozsah působnosti tohoto ustanovení musí být vymezen úzce. Toto ustanovení zahrnuje „úzké vztahy stejného druhu, jaké existují mezi smluvními stranami“, včetně vztahu mezi sdružením a jeho členy.¹² Takovýto přístup patrně odráží úmysl vyplývající ze znění uvedeného ustanovení v různých jazykových verzích, které je podstatně širší než znění článku 13.

39. Musí však samozřejmě existovat určitá omezení pro to, co lze považovat za věc týkající se smlouvy, přičemž nejdůležitějším kritériem použitým Soudním dvorem je skutečnost, že „věci týkající se smlouvy nebo nároků ze smlouvy“ nemohou zahrnovat situaci, ve které neexistuje dobrovolně přijatý závazek jedné strany vůči druhé straně.¹³ Jinými slovy, ve věcech týkajících se smlouvy existují určité dobrovolné závazky.

40. S přihlédnutím ke dvěma výše uvedeným úvahám se musím do značné míry ztotožnit s názorem, že žaloba v projednávané věci vychází ze vztahu, který je v širokém pojetí smluvní povahy.

41. Zaprvé, prohlášení jedné strany, že poskytne určitou věc nebo výhodu nebo že zaplatí určitou peněžní částku, adresované jiné straně – což je obsahem takového sdělení, jaké je popsáno v článku 5J rakouského zákona – může vést ke vzniku dobrovolného závazku, ačkoli skutečný výsledek bude záviset na konkrétních okolnostech a na právních předpisech, podle nichž jsou posuzovány. Ve všech právních systémech smluvních států mohou být vůči straně, která vydává slib, vymáhány alespoň některé druhy jednostranných závazků k provedení určitého úkonu ve prospěch jiné strany, pokud jsou splněny určité specifické podmínky daného právního systému, přičemž společným požadavkem je, aby takový závazek byl písemný.¹⁴

42. Zadruhé, takový závazek je dobrovolný a jakákoli výsledná povinnost není sama o sobě uložena zákonem. Důvodová zpráva k novele, kterou byl do zákona o ochraně spotřebitele vložen článek 5J, jak vyplývá z předkládacího usnesení, uvádí, že jejím cílem bylo odstranit občanskoprávní překážky pro vymáhání slibů („Zusagen“) dotčeného druhu – které by mohly být jinak nevymahatelné – jako jsou závazky ze sázek či her. Má se tedy za to, že závazek vzniká z vůle povinné osoby; zákonné ustanovení

12 — Rozsudek ze dne 22. března 1983, Peters (C-34/82, Recueil, s. 987, zejména bod 13).

13 — Rozsudky ze dne 17. června 1992, Handte (C-26/91, Recueil s. I-3967, bod 15); ze dne 27. října 1998, Réunion européenne a další (C-51/97, Recueil, s. I-6511, bod 17); Tacconi, uvedený výše v poznámce 10, bod 23, a Frahuil, uvedený výše v poznámce 11, bod 24.

14 — Viz obecně James Gordley (ed.), *The enforceability of promises in European contract law* (2001), Cambridge.

závazek nevytváří, nýbrž jen umožňuje jeho výkon.

existovat takový dvoustranný vztah, jaký se běžně považuje za základní rys smlouvy.

43. Obecněji řečeno, zákon může považovat určité závazky za nevymahatelné; pokud změnou zákona dojde k odstranění překážky pro jejich výkon, nemění se tím základní povaha závazku.

44. V jakémkoli právním systému se otázka, zda dobrovolný slib vede ke vzniku smluvního závazku, řídí smluvním právem. Soudní příslušnost k řešení sporu ohledně existence smluvního závazku se určuje v souladu s čl. 5 bodem 1.¹⁵

45. Zatřetí, i pokud článek 5J sám výslovně nestanoví požadavek vzájemnosti, pouhá skutečnost, že cena musí být nárokována – není-li zaslána spontánně; v takovém případě nebude sporu – znamená, že vždy dojde k přijetí dotčeného slibu či závazku a bude

46. Je také pravděpodobné, že odesílatel slibu udělení ceny ve smyslu uvedeného ustanovení bude ve skutečnosti obvykle nebo vždy požadovat, aby adresát svou žádostí o vyplacení ceny přijal určité podmínky, na nichž je udělení ceny závislé. V projednávané věci musela P. Engler potvrdit, že si přečetla a souhlasí s „podmínkami výplaty a účasti“. Ať už jsou takové podmínky jakékoli, z nutnosti s nimi souhlasit patrně vyplývá vztah, který je v širokém smyslu smluvní povahy.

47. Začtvrté, takové závazky, jaké jsou vymahatelné podle článku 5J, jsou patrně „dobrovolně přijímány jednou stranou vůči jiné straně“. Dotčená sdělení jsou zasílána z vlastní vůle odesílatele na jednotlivé adresy určené způsobem, který si svobodně zvolil odesílatel. Odesílatel si musí být vědom, že pravděpodobně vyvolají dojem, že adresátovi bude udělena cena. Pokud zašle taková sdělení adresátům v Rakousku, měl by si být také vědom, že v dotčené zemi mohou způsobit vznik závazku k udělení oznámené ceny.

15 — Viz rozsudek ze dne 4. března 1982, Effer (38/81, Recueil, s. 825, zejména bod 7).

48. Je pravdou, jak upozorňuje Komise, že při přezkoumání doložek uvedených malými písmeny může vyjít najevo, že odesílatel ve skutečnosti nezamýšlí udělit oznámenou cenu, přinejmenším konkrétnímu adresátovi nebo pokud nebudou splněny další podmínky – například úspěch v budoucí loterii; v takovém případě je takovýto nedostatek úmyslu nahrazen ustanovením článku 5J. Nicméně takto vyjádřená otázka úmyslu odesílatele je sama o sobě, v uvedeném kontextu, věcí související se smlouvou. Doložka uvedená malými písmeny může být přezkoumána pouze v kontextu sporu souvisejícího s určitým druhem smluvního vztahu nebo s existencí takového vztahu.

49. Mám proto za to, že vztah mezi společnostmi Janus a P. Engler, nebo mezi odesílatelem a adresátem jakéhokoli takového sdělení, jaké je definováno v článku 5J rakouského zákona o ochraně spotřebitele, je v dostatečné míře smluvní povahy, aby byl spor týkající se údajného závazku udělit ohlášenou cenu považován za „věc týkající se smlouvy nebo nároků ze smlouvy“ ve smyslu čl. 5 bodu 1 Bruselské úmluvy.

50. Takovýto přístup se jeví být plně v souladu s ustálenou judikaturou Soudního dvora v této oblasti. Nejen, že je v souladu s rozsudkem Peters¹⁶, když uznává, že výraz

„smlouva nebo nároky ze smlouvy“ by neměl být definován restriktivně, ale odpovídá i požadavku vyjádřenému zejména v rozsudcích Handte¹⁷ a Tacconi¹⁸, že musí existovat závazek „dobrovolně přijatý jednou stranou vůči druhé straně“ – i pokud, jak je tomu v projednávané věci, zákon definuje formu takového závazku způsobem, který strana, jež jej přijímá, nemůže volně změnit.

51. Můj závěr ve vztahu k čl. 5 bodu 1 je dostačující k vyřešení otázky soudní příslušnosti, která tvoří základ původního řízení. Může být nicméně namísto posoudit i třetí možnost zmíněnou vnitrostátním soudem: čl. 5 bod 3 Úmluvy.

Článek 5 bod 3

52. Petra Engler cituje důvodovou zprávu k novele, jíž byl do zákona o ochraně spotřebitele vložen článek 5J, a zdůrazňuje ty části, které klasifikují dotčená sdělení jako nekalé obchodní praktiky, jež jsou klamavé pro spotřebitele. Společnost Janus však

16 — Uvedené výše v poznámce 12.

17 — Uvedené výše v poznámce 13.

18 — Uvedené výše v poznámce 10.

zdůrazňuje, že k tomu, aby bylo možno požadovat náhradu škody na základě delikttní nebo kvazidelikttní odpovědnosti, musí vzniknout určitá újma nebo škoda; tak tomu v projednávané věci není. Komise tvrdí, že slib udělení ceny byl jednoznačně klamavý nebo svým úmyslem podvodný, a může proto tvořit základ pro vznesení nároku na náhradu škody z důvodu delikttní nebo kvazidelikttní odpovědnosti; v prvním stupni navíc P. Engler uplatnila, že její žaloba má být v tomto smyslu podpůrně klasifikována.

53. Podobně jako v případě čl. 5 bodu 1, pojem „ve věcech týkajících se delikttní nebo kvazidelikttní odpovědnosti“ uvedený v čl. 5 bodu 3 je třeba vykládat autonomně ve světle cílů a systematiky Úmluvy. Bylo rozhodnuto, že zahrnuje veškeré žaloby, jejichž cílem je určit odpovědnost žalovaného a které nesouvisí se smlouvou ve smyslu čl. 5 bodu 1.¹⁹

54. Na první pohled tedy, pokud žaloba nespadá do oblasti působnosti čl. 5 bodu 1, musí spadat do oblasti působnosti čl. 5 bodu 3.

55. Obecně však nejsem přesvědčen, že takto jednoduchá dvojčlenka je správná. Nejenže patrně omezuje dosah obecného pravidla stanoveného v článku 2 na málo významné zbytkové ustanovení,²⁰ existují však jednoznačně kategorie žalob na náhradu škody, které nespádají do oblasti působnosti čl. 5 bodu 1, ani čl. 5 bodu 3. Článek 5 bod 2 například zahrnuje žaloby na určení vyživovací povinnosti, mimo jiné, vůči rodiči, avšak i při jeho neexistenci není snadné si představit, jak by takovýto závazek mohl spadat do rozsahu působnosti čl. 5 bodu 1 nebo čl. 5 bodu 3. Není namístě se domnívat, že neexistují žádné další takové kategorie, které nejsou výslovně uvedeny v Úmluvě.

56. Nicméně, přestože se zdá být příliš radikální tvrdit, že čl. 5 bod 3 zahrnuje veškeré žaloby na náhradu škody, které nespádají do rozsahu působnosti čl. 5 bodu 1, a přestože nepochybně existují situace, kdy tomu tak není, neexistuje zřejmě žádný důvod se v projednávané věci domnívat, že by dotčené řízení mohlo spadat mimo společný rozsah působnosti obou ustanovení.

19 — Viz například rozsudek ze dne 1. října 2002, Henkel (C-167/00, Recueil s. I-8111, body 35 a 36), a v něm uvedená judikatura.

20 — V rozporu s jinou ustálenou judikaturou; viz například velmi nedávný příklad, jmenovitě rozsudek ze dne 10. června 2004, Kronhofer a další (C-168/02, Sb. rozh., s. I-6009, bod 12 a následující).

57. Ani za takových okolností však nepostačí jednoduchá otázka, zda dotčená žaloba souvisí se smlouvou. Kategorie deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti není jen negativním nebo zbytkovým vymezením, nýbrž má i pozitivní obsah. Zejména v případech, které nespádají jednoznačně do jedné kategorie, je vhodné přezkoumat obě tyto kategorie²¹.

58. Zatímco jakýkoli pokus o vytvoření komplexní definice pojmu „deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti“ na základě právních předpisů smluvních států by byl problematický,²² lze určit některé obecně se opakující rysy.

59. Zaprvé, jedním z obvyklých prvků deliktů nebo kvazideliktů je porušení právní normy.

60. Uvedený prvek je zřejmě zastoupen v řadě žalob podle článku 5J rakouského zákona na ochranu spotřebitele. Důvodová zpráva k novele, již bylo přijato relevantní ustanovení, totiž výslovně uvádí, že ve

většině případů dotčená sdělení porušují zákon o nekalé soutěži z roku 1984. Žádné ustanovení článku 5J však patrně nepodmiňuje nárok zjištěním takového porušení – nebo podvodného úmyslu nebo jiného specificky protiprávního jednání.

61. Zadruhé, žaloba na náhradu škody týkající se deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti obecně, možná i vždy, vyžaduje alespoň tvrzení o vzniku újmy nebo škody²³ – které je vyjádřeno výrazem „škodná událost“ v čl. 5 bodu 3 Úmluvy.

62. Je pravda, že příjemce falešného slibu výhry může tvrdit, že mu vznikla určitá újma. Mohl být domnělým slibem ceny zlákan ke zbytečné nebo nevýhodné koupí nebo mohl přijmout jiné závazky či vynaložit jiné výdaje v očekávání obdržení takové ceny. Avšak příjemce, který si je plně vědom svých práv podle rakouských právních předpisů nemusí utrpět žádnou újmu, ale spíše prožít velkou radost při vyhlídce náhlého zbohatnutí bez větších nákladů – a opět zde v každém případě neexistuje žádný náznak, že by pro

21 — Viz rozsudek Henkel, uvedený výše v poznámce 19, bod 41 a násl.

22 — Viz stanovisko generálního advokáta Warnera přednesené dne 8. října 1980 ve věci Rüffler (rozsudek ze dne 16. prosince 1980), 814/79, Recueil, s. 3807; stanovisko generálního advokáta Darmona přednesené dne 15. června 1988 ve věci Kalfelis (rozsudek ze dne 27. září 1988), 189/87, Recueil, s. I-5565, body 20 a 21, a stanovisko generálního advokáta Gulmanna přednesené dne 20. února 1992 ve věci Reichert a Kockler (rozsudek ze dne 26. března 1992), C-261/90, Recueil, s. I-2149, s. 2168 a 2169. Viz také C. von Bar, *The European Law of Torts* (1998), s. 1 až 5; a W. van Gerven, J. Lever a P. Larouche, *Tort Law* (2000) (Common Law of Europe Casebooks Series), s. 1 až 18.

23 — Nebo pravděpodobnost jejího vzniku. Pro účely projednávané věci však můžeme opomenout žalobu směřující k zabránění budoucí újmy. Žaloba P. Engler není takového druhu, který navíc zřejmě není upraven článkem 5J zákona o ochraně spotřebitele.

úspěšné uplatnění jeho nároku byl nutný jakýkoli důkaz nebo tvrzení o vzniku újmy.

náhrady, ačkoli konečná výše přiznané částky může být v některých případech zvýšena, tak aby měla odrazující účinek, nebo snížena na symbolickou úroveň.

63. V projednávané věci předkládací usnesení ani vyjádření P. Engler nezmiňují žádné tvrzení o vzniku újmy. Nepovažují ani za důležité, že v prvním stupni podpůrně uplatnila („hilfsweise“), aby její žaloba byla považována za žalobu na náhradu škody, týkající se deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti. Učinila tak jen v reakci na argument společnosti Janus, že se Bruselská úmluva na projednávanou věc nevztahuje. Ve své původní žalobě vcelku jasně uvedla, že její nárok je „smluvní povahy“ („vertraglicher Natur“) a ve všech svých vyjádřeních učiněných před vnitrostátními soudy patrně trvala na tom, že byla uzavřena spotřebitelská smlouva, a zdůrazňovala existenci slibu k zaplacení, ale neuplatňovala žádnou konkrétní škodu.

64. Zatřetí, je běžné, že jakákoli částka přiznaná soudem žalobci na základě deliktů nebo kvazideliktů odpovědnosti zohledňuje především povahu a míru vzniklé škody a případně, sekundárně, i závažnost (protiprávního) jednání, které vedlo ke vzniku nároku. Obecně existuje ústřední prvek

65. Nic z výše uvedeného se nejvíce může stát při uplatnění nároku na základě článku 5J rakouského zákona. Petra Engler byla přesvědčena, že obdrží částku 455 000 ATS, a má patrně na uvedenou částku podle dotčeného ustanovení nárok. Pokud by byla přesvědčena, že má obdržet desetkrát vyšší či desetkrát nižší částku, měla by nárok na takovou částku, bez ohledu na to, zda utrpěla jakoukoli vyšší či nižší újmu. V každém případě jí bude přiznána částka – nebo jiné plnění – kterou předem určila žalovaná. Účelem relevantního ustanovení sice může být odradit obchodníky od určité taktiky, použitá metoda však má jednoduše takové obchodníky přimět, aby dodržovali své „sliby“ – což je myšlenka, která je mnohem bližší smluvnímu právu.

66. Ve světle výše uvedených úvah mám za to, že ačkoli může dotčená žaloba zahrnovat prvky deliktů či kvazideliktů odpovědnosti, jakékoli takové prvky jsou zjevně převáženy jinými aspekty, které spojují předmětnou žalobu se vztahem smluvní povahy.

Závěry

67. Zastávám proto stanovisko, že by Soudní dvůr měl na otázku položenou Oberlandesgericht Innsbruck odpovědět takto:

„Pravidla o soudní příslušnosti stanovená v Bruselské úmluvě ze dne 27. září 1968, o soudní příslušnosti a o výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech, je třeba vykládat v tom smyslu, že žaloba má smluvní povahu ve smyslu čl. 5 bod 1 uvedené Úmluvy, pokud se spotřebitel domáhá určení podle právních předpisů smluvního státu, na jehož území má bydliště, že společnost zásilkového prodeje se sídlem v jiném smluvním státě je povinna vydat mu cenu, za podmínky, že uvedená společnost zaslala spotřebiteli jmenovitě dopis, který mohl vyvolat dojem:

- že mu bude taková cena udělena a

- že uvedená cena nezávisí na objednavce a dodávce zboží podnikem, který vydal slib udělení ceny.

Skutečnost, že je spotřebiteli společně se slibem ceny zaslán katalog a formulář ‚nezávazná zkušební objednávka‘, nemá v tomto směru význam, pokud není objednávka skutečně učiněna.“